

INNHOLD

1.0 INNLEDNING	2
2.0 REGELVERK	2
3.0 TRYGT OG GODT BARNEHAGEMILJØ	3
3.1 Psykososialt barnehagemiljø	3
3.2 Lek og vennskap - å høre til	3
3.3 Anerkjennelse	3
3.4 Fysisk miljø og aktiviteter	4
4.0 KRENKELSER OG MOBBING	4
4.1 Mobbing i barnehagen	4
4.2 Utestengelse fra leken	4
5.0 NULLTOLERANSE	5
5.1 Hva handler nulltoleranse om?	5
5.2 Krenkelse eller konflikt?	5
6.0 AKTIVITETSPLIKT	5
6.1 Hva er aktivitetsplikten?	5
6.2 Hvem er omfattet av aktivitetsplikten?	6
6.3 Skjerpet aktivitetsplikt	7
7.0 BARNETS BESTE	7
7.1 Hensynet til barnets beste	7
7.2 Retten til å medvirke – regelverket	8
7.3 Å høre og å lytte	8
7.4 Gi barna rom for å uttrykke seg	8
8.0 SAMARBEID MELLOM BARNEHAGE OG HJEM	8
8.1 Foresatte	9
9.0 FOREBYGGE	9
9.1 Hva kan vi gjøre i praksis?	10
9.2 Forebyggingstiltak	10
10.0 AVDEKKE	10
11.0 HÅNDBOK OG STOPPE	11
11.1 Observasjon	11
12.0 TILTAKSPLAN for Kardemomme barnehage	12
13.0 MAL FOR REFERAT FRA MØTE	13
14.0 SJEKKLISTE	14
15.0 LOVVERK OG SENTRALE FØRINGER	15
16.0 MOBBEOMBUDET I OSLO	15
17.0 KILDEHENVISNING	15

1.0 INNLEDNING

Plan for å sikre et trygt og godt barnehagemiljø i Kardemomme barnehage er utarbeidet med utgangspunkt i Udirs kompetansepakke om et trygt og godt barnehagemiljø (Udir, 2020).

I Kardemomme barnehage arbeider vi kontinuerlig og systematisk med å fremme et trygt, godt og inkluderende barnehagemiljø, og med å oppdage, undersøke og forebygge alle former for krenkelser. Vi stopper krenkelser og følger opp med egnede tiltak helt til barna opplever at de har et trygt, godt og inkluderende miljø.

I Kardemomme har vi et felles kunnskapsgrunnlag om barnehagelovens og rammeplanens føringer for psykososialt miljø, og om inkludering, sosialt samspill, krenkelser og anerkjennelse i barnehagen. Dette gir oss et godt utgangspunkt for å videreutvikle vår praksis til barnas beste.

2.0 REGELVERK

Barnehageloven fikk i januar 2021 et nytt kapittel som handler om trygt og godt barnehagemiljø og hvordan barnehagen skal arbeide for å oppnå dette. Et trygt og godt barnehagemiljø handler om mer enn fravær fra mobbing og andre krenkelser, og innebærer at barna skal oppleve inkludering, tilhørighet og omsorg. Det er barnets egen opplevelse som skal legges til grunn når barnehagen skal ta stilling til om barnet har et trygt og godt barnehagemiljø.

Rammeplanen (Udir, 2017) inneholder flere krav som har som formål å skape et barnehagemiljø som er trygt og godt for barna. Det som er nytt fra januar 2021 er at loven setter tydeligere krav til barnehagens arbeid med det psykososiale barnehagemiljøet, blant annet stilles det krav om nulltoleranse og aktivitetsplikt.

Kapittel VIII i barnhageloven pålegger alle som arbeider i barnehagen plikter og krav:

- Nulltoleranse mot mobbing og andre krenkelser
- Plikt til å gripe inn
- Krav om å forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barn
- En aktivitetsplikt med flere delplikter:
  - Plikt til å følge med på hvordan barna har det
  - Plikt til å melde fra dersom det er mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø
  - Plikt til å undersøke
  - Plikt til å sette inn egnede tiltak
- En skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen krenker et barn i barnehagen.

3.0 TRYGT OG GODT BARNEHAGEMILJØ

Et trygt og godt barnehagemiljø handler om mer enn frihet fra krenkelser. Barnehagemiljøet skal også *fremme* helse, trivsel, lek og læring. At barnehagemiljøet skal være trygt betyr blant annet at barna ikke skal komme til skade og at barna skal føle at barnehagen er et trygt sted å være. Trygghet handler også om å vite at barnehagen tar tak hvis noe skjer. At barnehagemiljøet skal være godt, kan blant annet handle om at barna skal trives i barnehagen, at det er inkludert i barnegruppen og opplever å være betydningsfull for fellesskapet. Det å gå i barnehagen skal være en positiv opplevelse og noe barnet ser frem til. Det er barnas subjektive opplevelse av barnehagemiljøet som avgjør om det er trygt og godt. De ansatte i barnehagen må være bevisst hva som påvirker det enkelte barns opplevelse av barnehagemiljøet.

3.1 Psykososialt barnehagemiljø:

Både det fysiske og det psykososiale miljøet har stor betydning for barns trivsel og utvikling. Psykososialt miljø handler om de sider ved barnehagemiljøet som er av særskilt betydning for barns følelsesmessige, sosiale og kognitive læring og utvikling. Lek, vennskap, omsorg og det å høre til, er eksempler på kriterier for et godt psykososialt miljø. Psykososialt miljø består av psykologiske forhold, sosiale forhold i barnehagen og samspillet mellom disse. Det vil si at det psykososiale miljøet forstås som de mellommenneskelige forholdene i barnehagen, det sosiale miljøet og hvordan barn og personalet opplever dette.

3.2 Lek og vennskap – å høre til

Barnehagen er et sosialt møtested for barn og voksne. For mange barn er barnehagen det primære stedet for å møte andre barn, få venner og delta i lek og fellesskap. Leken rommer et stort potensiale for læring og i leken utvikler barn empati og evnen til å samarbeide. Det er viktig for barns trivsel at de blir inkludert i lek og får oppleve vennskap, følelsen av å bli ekskludert er vond og kan sitte i et barn lenge. Det er viktig for barn å høre til i en egnet gruppe, hvor de har mulighet til å etablere vennskap og lek som grunnlag for å utvikle sosial kompetanse. Slik kompetanse er blant annet viktig for å trene på å løse konflikter og håndtere følelser. I Kardemomme skal vi fremme et inkluderende lekemiljø der alle barna kan delta og erfare glede i lek. Vi skal veilede barna dersom leken medfører uheldige samspillsmønstre og aktivt bidra til at alle kommer inn i leken.

3.3 Anerkjennelse

Et miljø som fremmer lek, vennskap og fellesskap for alle barn stiller krav til barnehagens omsorgskultur, der mye vil dreie seg om blant annet anerkjennelse. Ifølge sosialfilosofen Axel Honneths teori, er anerkjennelse det mennesket trenger mest, det som bygger menneskets selvforhold og legger grunnlaget for individets frie og vellykkede selvrealisering og sunne psykiske utvikling (Jordet 2020, s. 89). Dette anerkjennelsesbegrepet handler om noe mer enn den mest hverdagslige betydningen, der anerkjennelse ofte er synonymt med ros. En annen forståelse av begrepet, basert på Anne-Lise Løvlie Schibbye, er at anerkjennelse handler om omsorg, varme og empati i nære relasjoner, som er avgjørende for menneskets sunne selvutvikling og psykiske helse (ibid).

3.4 Fysisk miljø og aktiviteter

Det fysiske miljøet er også av betydning for det psykososiale miljøet fordi det skaper betingelser for barns deltagelse og aktivitet. For eksempel kan trange eller overmøblerte rom, eller ensidig tilrettelegging for såkalte bord-aktiviteter gjøre det vanskelig for enkelte barn å utfolde seg i samsvar med sitt behov. Hvis barnehagen i tillegg har et sett med regler som sterkt begrenser hva barn kan gjøre og hvor, settes deltagelse og utfoldelse under ytterligere press. Dette kan blant annet gi grobunn for konflikter, eller medføre at noen får vansker med å finne sin plass i lek og aktivitet. Det siste kan i neste omgang medføre begrensede muligheter for sosiale erfaringer, og et skjørt grunnlag for sosial utvikling og kompetanse. Et godt psykososialt miljø er preget av variasjon i aktiviteter.

4.0 KRENKELSER OG MOBBING

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet» (Lund & Helgeland 2016:10)

«Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.» (Udir 2017)

I barnehageloven brukes utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering som eksempler på krenkelser. Krenkelse handler om brudd på barns behov for å høre til, barns likeverd og personlige integritet. I loven og i rammeplanen for barnehage, legges det til grunn en forståelse av at barns læring og utvikling skjer innenfor en sosialt og kulturell ramme, noe som gjerne benevnes som det sosiokulturelle perspektivet. Konkret handler det om at barns læring og utvikling, på grunnlag av opplevelser, skjer i relasjon til det omgivende miljø.

4.1 Mobbing i barnehagen

Mobbing kan foregå både direkte og indirekte. Direkte mobbing handler om direkte angrep på offeret, verbalt eller fysisk, mens indirekte mobbing er sosial isolering og utestengelse av offeret. På bakgrunn av disse to formene for mobbing, kom Midtsand med flere (2004) frem til at enkelte barn i barnehagen opplevde både direkte og indirekte mobbing, gjennom fysisk og verbal aggresjon (slåing, dytting, erting, bli ledd av og ropt dumme ting til), tvang og sosial utestenging. Forskning viser at det er den indirekte mobbingen, hvor barna blir utestengt fra leken, som er mest utbredt. Det meste av plagingen skjer i utetiden, når barn skal samhandle med andre barn gjennom frilek, gjerne når voksne ikke er observante på det som skjer. Personalet i Kardemomme er bevisst på det og vektlegger voksen deltakelse også i utetiden.

4.2 Utestengelse fra leken

I Rammeplanen (2017) står det at leken skal være en arena for barns utvikling og læring, og for språklig og sosial samhandling. Gjennom lek kommuniserer barn med seg selv og verden. I leken gjør barna erfaringer, utforsker, prøver ut, får kunnskap, utvikler tillit til seg selv og andre. Likevel er det barn som opplever at de ikke får være med i leken. Det er forsket på hva som hindrer noen barn i å delta i lek og her er språk og lekekompetanse sentralt. Når

barn ikke mestrer dette, vil de ofte bli holdt utenfor eller ekskludert. Dersom barnet ikke har et solid språk eller av andre grunner ikke forstår hva leken handler om, blir de ikke inkludert eller faller ut av leken (Ytterhus 2002, her i Lund og Helgeland 2016:19). I Kardemomme har vi et godt allmennpedagogisk tilbud med vekt på lek, omsorg, læring og trygghet. Aktive og tilstedeværende voksne samt fokus på psykososialt miljø og sosial kompetanse bidrar til god lek og gode relasjoner i barnegruppen (Virksomhetsplan for Kardemomme barnehage 2018-2023).

5.0 NULLTOLERANSE

"Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering." (Udir, 2017)

5.1 Hva handler nulltoleranse om?

Nulltoleranse handler om at barnehagen ikke skal godta krenkelser som utestenging, mobbing, vold diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike handlinger. Nulltoleranse handler også om at barnehagen må arbeide forebyggende for å *unngå* at barn opplever å ikke ha et trygt og godt barnehagemiljø. Dette må barnehagen gjøre ved å kontinuerlig arbeide for å *fremme* helsen, trivselen, leken og læringen til alle barna. I tillegg har barnehagen en aktivitetsplikt som sier hva de skal gjøre i de tilfellene hvor det er mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har det trygt og godt.

Kravet til nulltoleranse handler om personalets funksjon, og ikke barnas utfoldelse.

5.2 Krenkelse eller konflikt?

Nulltoleranse skal ikke forstås slik at barn for eksempel ikke skal ha konflikter. Konflikter er en del av livet. Ved å inngå i konflikter blir barn gitt mulighet til å få trene på å løse konflikter og håndtere følelser. Det er erfaringer som er nødvendige i forbindelse med livsmestring og helse.

Nulltoleransen er knyttet til krenkelser, men det finnes ingen tydelig fasit på grenseoppgangen mellom krenkelser og konflikter. Det som kan synes som en konflikt i ett tilfelle, kan framstå mer som en krenkelse i ett annet, fordi konteksten aldri er lik. Barn er ulike, og barns opplevelser kan være ulike selv om situasjonen framstår som noenlunde lik. Å avgjøre om det dreier seg om konflikt eller krenkelse vil stille krav til personalets faglige kunnskap, skjønn og vurderinger. Det som er viktig at barn får hjelp og støtte når de står fast i disse prosessene

6.0 AKTIVITETSPLIKT

6.1 Hva er aktivitetsplikten?

Aktivitetsplikten gir tydelige krav til hva de som arbeider i barnehagen skal gjøre dersom det er mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Aktivitetsplikten inneholder fire delplikter; plikten til å følge med, melde fra, undersøke og sette inn tiltak. I tillegg har alle som arbeider i barnehagen plikt til å gripe inn dersom et barn blir utsatt for krenkelser.

Alle som arbeider i barnehagen har plikt til å gripe inn dersom barn blir utsatt for krenkelser, følge med på hvordan barna har det og varsle dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har det trygt og godt. Barnehagen har plikt til å undersøke saken og sette inn egnede tiltak.

Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering.

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå

- a) Hvilke problemer tiltakene skal løse
- b) Hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- c) Når tiltakene skal gjennomføres
- d) Hvem som skal gjennomføre tiltakene
- e) Når tiltakene skal evalueres.

6.2 Hvem er omfattet av aktivitetsplikten?

Pliktene til å følge med og melde fra gjelder for alle som arbeider i barnehagen.

Personkretsen omfatter alle som har et ansettelsesforhold til barnehagen, uavhengig av om det er fulltid eller deltid, fast eller midlertidig, kort- eller langvarig. Også andre som jevnlig yter arbeid eller gjør tjeneste i barnehagen, er omfattet av formuleringen «som arbeider i barnehagen», uavhengig av hvem som er deres arbeidsgiver, eller om de mottar lønn. Det betyr at for eksempel at praksisstudenter, vaktmestere og renholdere også vil være omfattet av aktivitetsplikten. Derimot skal ikke personer som bare mer tilfeldig eller nå og da befinner seg i barnehagen, omfattes. Eksempler på dette kan være personer som henter avfall eller

håndverkere som utfører enkeltoppdrag. Foreldre, slektninger eller andre som regelmessig følger eller henter barn i barnehagen er heller ikke omfattet av aktivitetsplikten.

Omfanget av den enkelte ansattes plikt avhenger av hvilken rolle, hvilke oppgaver og hvilken posisjon vedkommende har i barnehagen. Det kreves mer av ansatte som har en omsorgsrolle overfor barna, enn det kreves av ansatte med andre typer arbeidsoppgaver. Det vil for eksempel kreves mer av barnehagelærere, assistenter, miljøarbeidere og styrer enn det kreves av vaktmestere og renholdere.

6.3 Skjerpet aktivitetsplikt:

"Barnehagen har en skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn."

Det er uakseptabelt at en som jobber i barnehagen krenker et barn og det vil innebære et grovt brudd på tilliten som barna, foreldrene og samfunnet skal kunne ha til de voksne i barnehagen. Det henger sammen med at de som jobber i barnehagen skal hindre at barn blir krenket og sørge for at alle barna har et trygt og godt barnehagemiljø, samt ivareta barnas behov for omsorg slik det står i barnehageloven § 1. Likeledes henger det sammen med at de som arbeider i barnehage i kraft av sin rolle og profesjonelle stilling har en maktposisjon i forhold til barna.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren. Dersom mistanken eller kjennskapet gjelder styreren i barnehagen, skal vedkommende melde fra til barnehageeier direkte.

Den skjerpede aktivitetsplikten handler om hvem de som arbeider i barnehagen skal varsle og hvor raskt de skal varsle. Den skjerpede plikten stiller også krav til hvor raskt saken skal bli undersøkt og hvor raskt det må settes inn tiltak. Skjerpet aktivitetsplikt setter altså skjerpede krav til både varsling og tempo i saksgangen. Kravene til ansattes handlinger følger ellers av den alminnelige aktivitetsplikten.

7.0 BARNETS BESTE

7.1 Hensynet til barnets beste:

Hva som er best for barnet, skal være et grunnleggende hensyn i alle handlinger og avgjørelser som gjelder barn. Dette følger av barnekonvensjonen, Grunnloven og barnehageloven § 3.

At barnets beste er et grunnleggende hensyn, betyr at hensynet skal tillegges større vekt enn andre hensyn, og at det skal mye til for å sette det til side. Hensynet er likevel ikke det eneste relevante hensynet, og må sees opp mot andre hensyn som gjør seg gjeldende. Noen ganger vil de som arbeider i barnehagen støte på utfordringer som knytter seg til kryssende hensyn. Det er for eksempel ikke alltid sammenfall mellom et barns beste og de system og rutiner vi har for å ivareta hele barnegruppen. Andre ganger kan ett barns beste

være i strid med et annet barns beste. De som arbeider i barnehagen kan altså stå i et krysspress mellom ulike plikter, rettigheter og behov, som det forventes at de mestrer å balansere på en slik måte at det også sikrer hvert enkelt barns beste. Det stilles derfor store krav til personalets kunnskap, skjønn og vurderinger, ikke minst på det etiske plan. Personalet må bruke sitt profesjonelle skjønn og kjennskap til barnegruppen for å finne løsninger som kan løse situasjonen på best mulig måte.

Å undersøke hva som er barnets syn, er nødvendig for å avgjøre hva som er barnets beste. Foreldrene er også ofte en god kilde for å finne ut hva som er barnets beste. Det er imidlertid barnehagen som må vurdere hva som er til barnets beste i sitt arbeid. Hva som til enhver tid kan forstås som barns beste må vurderes lokalt ut fra hver enkelt situasjon, med tilhørende variasjon i ulike miljøbetingelser.

7.2 Retten til å medvirke - regelverket

Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn i saker som gjelder dem selv. Dette følger av barnekonvensjonen, Grunnloven og barnehageloven § 3. Barna skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet, og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Rammeplanen kapittel 4 omhandler også barns rett til medvirkning.

7.3 Å høre og å lytte

Barnehagen er en pedagogisk virksomhet, og det stilles derfor krav til personalets evne og vilje til å lytte – både til det som sies verbalt og det som uttrykkes på andre måter. I praksis betyr med andre ord å lytte at personalet må observere og følge med på barns ulike uttrykk, både det verbale og det nonverbale. Uten å lytte til lydene, tonefallet, mimikken, gestene og bevegelsene, og taushet så vel som ordene, kan ikke barnehagepersonalet etablere den gode relasjonen, som foruten å være avgjørende for barns læring og utvikling, også utgjør selve grunnmuren i et trygt og godt barnehagemiljø

7.4 Gi barna rom for å uttrykke seg

For at vi skal kunne lytte til barn er det også slik at vi noen ganger må støtte dem i å uttrykke seg. Noen ganger handler det om å gi tid til samtale. Andre ganger handler om at noen barn trenger mer tid enn andre, og at personalet må gi dem den nok tid. Eller vi må hjelpe barn med å sette ord på følelser, opplevelser, erfaringer, intensjoner og meninger, uten å ta ordet fra dem eller legge ord i munnen på dem. Å lytte, ikke bare høre, bringer oss tettere på kjernen i barns opplevelser og erfaringer, og det kan gjøre det lettere å treffe riktig i våre handlinger og avgjørelser som gjelder dem.

8.0 SAMARBEID MELLOM BARNEHAGE OG HJEM

Et nært samarbeid med hjemmet og barnets beste som grunnlag i barnehagen er viktig for å støtte barns utvikling og forebygge mobbing i barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2016). Relasjonen mellom barnehage og foresatte skal være preget av åpenhet og likeverd, og det er personalets ansvar å samarbeide med foresatte slik at de opplever at de blir sett, hørt og inkludert.

Daglig kontakt og gjensidig kommunikasjon mellom hjem og barnehage har en positiv effekt på barna og gir foresatte nærhet og kunnskap om eget barn i barnehagen. Foresatte og personalet i barnehagen møter i hovedsak barnet på hver sin arena, og derfor er det viktig med daglig kontakt og uformell småprat, samt samtale med foresatte for å kunne utveksle kunnskap om barnet i ulike kontekster. På denne måten vil også foresatte oppleve at personalet ser, er opptatt av og tar vare på deres barn og det bidrar til tillit.

Barnehagen og hjemmet har et felles ansvar for at mobbing ikke skal utvikle seg i barnehagen. Barnehagen kan ikke arbeide med verdier og holdninger alene, og det forventes at foresatte vil samarbeide med barnehagen om forebygging av mobbing og krenkende atferd. Foresatte må derfor involveres i hvordan barnehagen jobber med barn og relasjoner, og snakke om tema mobbing, krenkende atferd og forebygging av dette i samtaler med foresatte og foreldremøter. Dette innebærer også at foresatte blir informert om denne handlingsplanen mot mobbing (Udir, 2016).

8.1 Foresatte

Foresatte er barnas viktigste rollemodeller, og må være varsomme med hva de sier og uttrykker når barn er til stede.

Foresatte bidrar til forebyggende arbeid ved å:

- Hils på, snakke med alle barn, om mulig invitere barn med hjem, og legge til rette for nye vennskap.
- Snakke positivt om andre barn, foresatte, personalet og barnehagen.
- Melde fra til barnehagen dersom det oppdages erting/mobbing blant barna.
- Gi tilbakemeldinger på barnets trivsel og opplevelser.
- Følge opp informasjon og ha et tett samarbeid med barnehagen.

Personalet i Kardemomme er tilgjengelig for samtaler, spørsmål og for å gi veiledning rundt dette temaet ved behov.

9.0 FOREBYGGE

I barnehageloven § 1 står følgende: "Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna."

Forebygging handler om å sikre barns trivsel, helse og utvikling, både her og nå og på sikt. Forebygging handler også om å fremme et miljø preget av de verdiene som er uttalt i formålet med barnehagen - respekt, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet.

Plikten til å følge med i barnehageloven § 42 handler også om forebygging. Aktivitetsplikten gir klare føringer for at alle som arbeider i barnehagen skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det. Dette gir et godt utgangspunkt for å tidlig å kunne oppdage tilfeller hvor barna ikke har det trygt og godt.

9.1 Hva kan vi gjøre i praksis?

Alle barn skal oppleve å være betydningsfulle og bli tatt hensyn til i lek, vennskap og andre former for felleskap, og at de skal lære å ta vare på hverandre og få å hjelp og støtte i å håndtere utfordrende følelser og situasjoner. For å kunne fremme et slikt miljø, må de som arbeider i barnehagen forholde seg aktivt til barns prosesser. Det betyr at personalet må være til stede, følge med og gi støtte og veiledning der det trengs.

9.2 Forebyggingstiltak

For å forebygge krenkelser i Kardemomme skal vi ha:

- Tydelige verdier og felles holdninger som praktiseres av voksne.
- Voksne som legger til rette for en god start for det enkelte barn ved gode strategier for tilvenning, forutsigbar dagsrytme og gode rutiner for overganger mellom aktiviteter.
- Voksne som systematisk observerer enkeltbarn og barnegrupper, og tilrettelegger for etablering av gode relasjoner og vennskap.
- Kompetente voksne som jobber systematisk med å styrke barnas sosiale kompetanse og skaper et inkluderende og vennlig barnehagemiljø.
- Voksne som kjenner alle barna godt og tilrettelegger aktiviteter slik at alle opplever mestring på sitt nivå.
- Tilstedeværende og varme voksne som viser alle barna tillit og formidler forventninger til dem på en tydelig måte, slik at barna lett kan forstå hva som er akseptabelt og hva som ikke er lov.
- Voksne som kan være barnas guide i utfordrende relasjoner og situasjoner – noen ganger gå foran som et godt eksempel, andre ganger korrigere, vise, lede og veilede.
- Voksne som legger det fysiske miljøet til rette slik at det stimulerer til god lek.
- Voksne som gir barna felles opplevelser som grunnlag for felles lek.
- Engasjerte voksne som fokuserer på leken som en viktig arena for utvikling av sosiale ferdigheter.
- Voksne som har kompetanse og håndterer uønsket atferd og fremmer en positiv væremåte.
- Voksne som vektlegger et godt samarbeid med foresatte.
- Voksne som tar ansvar for egne følelser og møter barnas følelser med forståelse.

10.0 AVDEKKE

Krenkelser kan være vanskelig å oppdage. Personalet må ha felles forståelse for hva krenkende atferd innebærer. Det er viktig å være observant på endringer av barns atferd. Det kan være tegn på at noe er galt. Et tett samarbeid mellom barnehage og hjem gjør det lettere å fange opp endringer i barns atferd.

Følgende punkt er viktig, og blir prioritert av personalet i Kardemomme, for å avdekke krenkelser:

- Personalet må være «tett på» barna i lek og aktiviteter for å kunne fange opp atferd som kan utvikle seg til mobbing.
- Personalet observerer og kartlegger samspill mellom barna og mellom voksne og barn.

- Personalet er til stede, leker og snakker med barna om hvordan de har det og er oppmerksomme på endringer i barns atferd.
- Personalet gjennomfører barnesamtaler med fokus på barnas trivsel – en til en eller i gruppe.
- De pedagogiske lederne gjennomfører samtale med foresatte der barns trivsel, atferd og vennskap tas opp.

11.0 HÅNDTERE OG STOPPE

Kardemomme barnehage skal være fri for krenkelser og utenforskap. Hvis det likevel oppstår griper personalet raskt inn. I håndtering av krenkelsessaker er det viktig at barnehagen ivaretar alle parter, både den som er krenket, den som har krenket, og deres foresatte. Alle medarbeidere har aktivitetsplikt. De som ser tegn på mobbing eller mottar bekymringsmelding fra foresatte må varsle nærmeste leder. Styrer har det overordnede ansvaret for hvordan krenkelser blir håndtert. I Kardemomme skal det være voksne som ser og handler, og en klar bevissthet fra de voksne i forhold til aktiv tilstedeværelse.

11.1 Observasjon

Det kan være lettere å se når noen slår eller roper stygge ting til andre enn det som foregår i det stille. Personalet er bevisst dette og observerer:

- Barnas handlinger
- Kroppslige bevegelser (brå bevegelser, passivitet m.m.)
- Kroppslige forflytninger (hvor barnet befinner seg i rommet, i gruppen, i utelek, forflytter seg alene eller med andre m.m.)
- Kroppslig plassering (innenfor eller utenfor fellesskap, lek m.m.)
- Gester
- Uttrykk i øynene og i ansiktet
- Øyekontakt
- Ord, lyder og tonefall

(Lund 2015:39)

12.0 TILTAKSPLAN FOR KARDEMOMME BARNEHAGE

TILTAK	ANSVAR	GJENNOMFØRING, signatur og dato
a) Hvilke problemer: Den som har observert eller observerer mobbing informerer pedagogisk leder/styrer straks. Tas opp på avdelingsmøtet med konkrete beskrivelser av de voksnes tolkning av situasjon.	Den som observerer Alle	
b) Hvilke tiltak er planlagt: Samtale med de involverte barna evt. alle dersom det synes hensiktsmessig. Barna kommer med forslag til tiltak. Sammenfatt barnas forslag med de personalet har kommet frem til.	Den/de ansatte som står barnet/barna nærmest.	
Foresatte til den/de som blir krenket og den/de som krenker blir informert og tatt med på råd (situasjonsavhengig).	Pedagogisk leder/styrer	
c) Når tiltakene skal gjennomføres: Etter samtaler og observasjon av barna. Samme dag, dagen etter og tett oppfølging første uke. Deretter oppfølging ved behov.	De ansatte som står barna nærmest.	
d) Hvem skal gjennomføre tiltakene :		
e) Når skal tiltakene evalueres: Evaluering på avdelingsmøter etter 1-2 uker. Drøfte ev. nye/endrede tiltak.	Pedagogisk leder/styrer/øvrige personalet	
Ny(e) samtaler med foresatte/barn etter behov.	Pedagogisk leder/styrer	
Stadig evalueringer til saken er løst.	Pedagogisk leder/styrer/øvrige personal/foresatte/barn	

13.0 MAL FOR REFERAT FRA MØTE vedrørende aktivitetsplikt? /psykososialt miljø i Kardemomme barnehage.

(Denne skal ligge i barnets mappe med kopi til foresatte)

Møtedato: _____ År: _____

Deltakere på møtet: _____

HVA SAKEN (Hendelsesforløp, involverte)	GJELDER	TILTAK (Som skal iverksettes)	ANSVAR

Dato for neste oppfølgingsmøte er satt til: _____ år: _____

sted, dato:

_____
Underskrift ansatt (ped.leder)

_____
Underskrift styrer

_____
Underskrift foresatte

_____
Underskrift foresatte

14.0 SJEKKLISTE

En sjekkliste om de voksnes forhold til barna i barnehagen.

SPØRSMÅL	Bra/ Tilfredsstillende	Nei / Tiltak må iverksettes
Er de voksne i Kardemomme barnehage anerkjennende og støttende i forhold til barns initiativ?		
Blir alle barna lagt merke til i like stor grad, uavhengig av atferd?		
Får noen barn stadig positiv oppmerksomhet fra oss voksne - mer enn andre barn? (ta for dere alle barna)		
Kan en se at det har blitt et "mønster" i at voksne har lettere for å tro på noen barns forklaring på konflikter enn andre i gruppen?		
Er det noen barn i gruppen som vi voksne tar mer kontakt med - og finner på flere aktiviteter med enn andre barn? (navn, følg opp)		
Har vi voksne større tålmodighet med enkelte barn i gruppen enn andre, når det gjelder å følge dem opp/hjelpe dem? Blir noen barn raskere avbrutt/ avvist av oss voksne enn andre når de tar kontakt med oss? (navn, følg opp)		
Klarer vi å involvere alle barna i fellesskapet - for eksempel i praten rundt bordet ved måltidet (Navn, følg opp)		

15.0 LOVVERK OG SENTRALE FØRINGER

- Udirs kompetansepakke om et trygt og godt barnehagemiljø, Udir (2020)
- FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989
- Barnekonvensjonen
- Lov om barnehager
- Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, Kunnskapsdepartementet (2017)
- Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler § 5, krav til dokumentasjon
- Miljø og helse i barnehagen – Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager
- Utdanningsdirektoratet. Barns trivsel – voksnes ansvar. Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen
- Utdanningsdirektoratet. Språk i barnehagen. Mye mer en prat.

16.0 MOBBEOMBUDET I OSLO

Alle som ønsker hjelp eller veiledning i en mobbesak kan kontakte mobbeombudet. Det kan være elver eller foresatte, men også lærere, rådgivere og skoleledere. Mobbeombudet taler barnas og elvenes sak.

E-post: mobbeombudet@oslokommune.no

17.0 KILDEHENVISNING

Udir (2020). *Kompetansepakke om et trygt og godt barnehagemiljø*.

Kunnskapsdepartementet (2005). *Lov om barnehager*

Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo.

Lund, I (red.), Godtfredsen, M., Helgeland, A., Nome, D., Velibor Kovac, B., Lansing Cameron, D. (2015). *Hele barnet, hele løpet; mobbing i barnehagen* (forskningsrapport).

Universitetet i Agder.

Lund, I og Helgeland, A. (2016). *Mobbing i barnehagen. Anerkjennelse som forebygging*. Oslo: Pedlex Norsk skoleinformasjon.

Lund, I. (2015). *De er jo bare barn. Om barnehagebarn og mobbing*. Oslo: Pedlex Norsk skoleinformasjon.

Oslo Kommune. (2017). *Overordnede retningslinjer for barnehagens handlingsplaner mot mobbing*.

Utdanningsdirektoratet. (2016). *Barns trivsel – voksnes ansvar. Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen*.